

שנותי ה' לנגדי תמיד

פרשת זכור

... לעתיד לבא כשימחה זרעו
של עמלק, יתחדש תורה חדשה,
מכיון שכל הצמצומים והעלמים
מסתלקים, ועי"כ התורה מאירה
בכל פניה, ומכל צדדיה, מכל פרט
ופרט לכל התורה כולה, וזהו עומק
מחיית עמלק בתורה עצמה

בלבבי משבן אבנה

השיעורים של הרב זמינים ב"קול הלשון"

073.295.1245 ישראל | 605.313.6660 USA

לקבלת העלון השבועי בדוא"ל
יש לשלוח בקשה לכתובת:
bilvavi231@gmail.com
לקבלת העלון השבועי בפקס
יש לשלוח בקשה לפקס המערכת:
03-5480529

לאזנה לשיעור בקול הלשון

073-295-1245 ישראל
USA 718-521-5231

ומקישים: כוכבית [*]
סולמית [#] - <
[מספר שיעור] - < 37453706
סולמית [#]

ללקיחת חלק בהוצאות הגדולות
של הדפסת הספרים לזיכוי הרבים
ניתן לתרום במערכת הטלפונית:
מרכז הצדקה
ישראל: 1-800-28-28-28
USA +972-2-5025580
יש לציין מספר קרן:
בלבכי משכן אבנה - 4387

© כל הזכויות שמורות
מספר ישיר לשמיעת
השיעורים בקול הלשון:
073-295-1245 ישראל
USA 605.313.6660

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְּלֶק בְּדַרְךָ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם

דברים כה, יז

**זכור את יום השבת, וזכור את אשר עשה לך עמלק, ושורש
ניקת עמלק מחמת שני כתובים המכחישים זה את זה**

'זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' לא תשכח', ובדברי חז"ל מובא (ילקוט ראובני), ששני כתובים נאמרו, "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְּלֶק" (דברים כה, יז), ו"זְכוֹר אֶת-לְיוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שמות כ, ז), וצריך להבין, שהרי יש ששה זכירות, ומדוע חז"ל מצרפים דייקא את ב' הזכירות הללו.

פנים אחד לדברים, הגמ' בביצה (טו' ע"ב) דורשת 'זכור את יום השבת לקדשו', זכור מדבר שבא להשכיחו, והיינו יו"ט שחל קודם השבת, ומתוך שטרודים בטירדת יו"ט, נמצא יו"ט משכח את השבת. וא"כ מבואר שגדר 'זכור', הוא במקום שיש כוח אחר המשכחו, וא"כ אתי שפיר, מדוע חז"ל מצרפים את זכירת שבת, וזכירת מעשה עמלק יחד, מכיון שעמלק בא להשכיח, כמו שנאמ' 'לא תשכח', וכן זכירת השבת היא מפני יו"ט המשכחה.

וביתר עומק, שורש המילה 'שכחה' זה 'שכח', ובחילוף האותיות 'כחש', וכמו שנאמ' 'וכחש בעמיתו' (ח' כא'). ואחד המדות שהתורה נדרשת בהם, זה שני כתובים המכחישים זה את זה, עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, ובעומק הדבר מבואר, שלכל דבר יש ניקה מן התורה. וא"כ ושורש ניקתו של עמלק, הוא משני כתובים המכחישים זה את זה, שהרי כל דבר המכחיש דבר אחר, הוא כביכול משכח אותו, שהרי הכחשה ושכחה באים מאותו השורש כמש"נ. וא"כ זהו שורש ניקתו של עמלק, היוצרת את מציאות השכחה.

ובדברי רבותינו (ספר הפליאה) מבואר גדר שני כתובים המכחישים זה את זה, ובמידותיו של הקב"ה, שורש המידות המכחישות הם אהבה

ויראה, ובלשון אחר, חסד וגבורה. ומבואר שם, שמצד טבע הבריאה בלב השוכן אהבה, לא ישכון יראה, וכן להיפך, זולת עבודת ה' שיש בה כוח האחדות, וזהו 'גילו ברעדה' (תהלים ב' יא'), שבמקום גילה שם תהא ג"כ רעדה אע"פ דסתרי ההדדי. אבל מצד טבע עולם הם עדיין כחות דסתרי ההדי. ולפ"ז 'עד שיבא הכתוב השלישי ויכריעה ביניהם', היינו כוח שלישי המצרפם יחד, כאותו כוח האחדות השייך בעבודת ה'.

וכפי המתבאר שעמלק יונק משני כתובים המכחישים, שייך להבין ג"כ מה שנאמ' ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים' (שמות יז' ח'), דהיינו דייקא שם בא עמלק, במקום שרפו ידיהן מן התורה, שהרי ידוע מאד, שיד ימין היא בבחינת היד הגדולה שזה חסד, ויד שמאל היא בבחינת יד החזקה שזה גבורה, ולכך ג"כ ימין מקרבת ושמאל דוחה, משום שימין היא חסד, ושמאל היא גבורה. וב' הידיים הללו מכחישות זה את זה כשני כתובים, ולכך רפו ידיהן מן התורה, וממילא דייקא שם ברפידים הגיע עמלק, כי שורש יניקתו הוא משני כתובים המכחישים זה את זה.

מדרגת הזכר הנקרא גבר, ומדרגת הנקבה

וביתר דקות, יש מדרגה של זכר, ויש מדרגה של נקבה, ומצוות מחיית עמלק תחליתה היא 'זכור', וכדברי הגמ' (ב"ב כא' ע"א-ע"ב) שבתחילה טעו שהמצוה היא מחיית הזכרים שבעמלק. וא"כ עומק הדבר הוא, שמה שעמלק לא נמחה, היינו משום שקראו 'תמחה את זָכָר עמלק', ולא תמחה את זָכָר עמלק', ולכך ג"כ שאול הרג רק את הזכרים, ולא את הנקבות, משום שטעה שהמצוה היא רק במחיית הזכרים. ונמצא ששורש אי מחיית עמלק, ומה שלא נשכח, היינו מחמת הנקבה.

כוח הנקבה הוא בבחינת כוח של שכחה מלשון כחש כמש"נ. ולזכר יש ארבע שמות, אדם, איש, גבר, אנוש, והשם שבעיקר חל על הזכר ולא על הנקבה זה 'גבר', [גם 'אדם' עקרו על הזכר, אבל זה רחב יותר, שהרי נאמ' 'זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם']. וגבר נקרא כן מלשון גבורה, תוקף חוזק, והיפך כך טבע הנקבה, שהיא יותר חלשה, ולכך פסק החינוך שאשה אינה חייבת במצות זכירת עמלק, כיון שיסוד

דין הזכירה הוא ע"מ שילחמו בעמלק, ואין דרך אשה לצאת למלחמה. ומה שאין דרך אשה לצאת למלחמה, היינו מב' טעמים, הא' משום שכל כבודה בת מלך פנימה, והב' כיון שכוח המלחמה הינו כוח הגבורה, וגבורה שייכת בזכר. ומ"מ נמצא שאשה שהיא לאו בת מלחמה, היא לאו בת מחיית עמלק, ומכוחה ג"כ אין המחיה גמורה.

ולתוספת ביאור, זכר יכול לשאת כמה נשים, והנשים הללו נקראות צרות הן זו לזו, וגם מי שנשא רק אשה אחת, היא נקראת צרה, מכיון שהאם שונאת כלתה כמבואר בגמ' (יבמות קי"ז), וא"כ עולה לשלכל אשה יש יחס של צרה, או מחמת האשה השניה, או מחמת חמותה דסניא לה. ובעומק הדברים, כל דבר שהוא צרה לשני, הוא מיצר לשני ומכחישו, וזה שורש מדרגת הנקבה, שהיא במדרגה של כחש.

כוח יניקתו של עמלק

וכבר נתבאר כמה פעמים, שאצל יעקב אבינו מתגלה יסוד זה שנשים צרות הן זו לזו, יצחק שנשא אשה אחת, אין שם כלל יחס של צרות. ובאברהם שנשא את שרה והגר, שם מתגלה המושג צרות, וכמו שמבואר, שהיה ריב בין שרה להגר. אמנם אצל אברהם לא מתגלה המושג צרות בכללותו, אלא רק צרה אחת. ואצל יצחק שנשא ד' נשים, שם מתגלה הצרות בכללותם, זה מתגלה ברחל ולאה בלידת יששכר, וכן לאחמ"כ אצל בלהה ולאה.

ור"ת של ד' האמהות, הוא ברז"ל (בלהה, רחל, זלפה, ולאה), שעולה לגימטריית עמלק עם הכולל. א"כ נמצא, ששורש תוקפו ויניקתו של עמלק בתורה, ובתוך כנסת ישראל, היינו מחמת הצרות הן זו לזו, בנשות יעקב, שהם כשני כתובים המכחישים זה את זה. וביתר עומק, אין זה רק שנים, אלא שנים שהן ארבע, ב' נשים וב' שפחות. אמנם יעקב אבינו מצד עצמו, היה 'איש תם יושב אהלים' (בראשית כב' כז), ושם שורש יניקת עמלק בתורה, מחמת שהיה 'איש תם', ומחמת שהיה 'יושב אהלים' שהרי יש לו ד' אהלים, ב' האמהות וב' שפחותיהן. ומחמת כן נובע שורש יניקתו של עמלק, להתנגד לכוח תורתו, ולכוח נשותיו.

ובביאור מה שעמלק מתנגד ליעקב דייקא, היינו מחמת שאברהם

הוא כוח אהבה, ויצחק הוא כוח היראה, ויעקב הוא הכוח המחבר והמכריעה ביניהם, ונמצא שיעקב הוא ממש כהכתוב השלישי המכריעה ביניהם, ולכך עמלק מתנגד ליעקב דייקא, כי יעקב כביכול מכריעה בין ב' הפסוקים, וממילא מבטל את יניקתו של עמלק, ששורשו בשני כתובים המכחישים זא"ז. וכדברי חז"ל, שמאברהם יצא פסולת, דהיינו ישמעאל, ומיצחק יצא פסולת, דהיינו עשו, ומיעקב לא יצא פסולת, אבל יש כוח חיצוני המתנגד אליו, והוא כוחו של עמלק השורש לערב רב.

ולפי המתבאר, זהו ג"כ מה שאומר משה ליהושע, 'כתוב זאת זיכרון בספר ושם באזני יהושע' (שמות יז' ד'), כלומר, כתוב זאת זיכון בספר, בכדי לתקן ולהפיקע שורש כוח יניקתו של עמלק, הנובע משני כתובים המכחישים זא"ז. ומכיון שבכתב אין להבדיל בין זכר לזכר, לכך 'שם באזני יהושע', בכדי שיהא ברור וגלוי מצד אם למקרא, ועי"ז יהיה מחיית עמלק בשלמות.

עמלק בא מחמת פגם המשקולות, וב' דינים במשקולות, שעי"י מכריעה הכתוב השלישי

עוד מבואר בדברי חז"ל, שפרשת זכירת עמלק בא אחר פרשת המשקלות, ואומר רש"י על המקום שעמלק בא מחמת פגם המשקלות. ובמשקלות יש ב' דינים, הא' בעצם המשקלות, דבעי משקולות המשווים את המשקל, בבחינת 'ויבאו שניהם', וזהו היפך שני כתובין המכחישים זא"ז. ודין הב' כדברי הגמ' בב"ב (פח' ע"ב) דבעי להכריעה לטובת הקונה. ושורש דין ההכרעה לטובת הקונה, הוא משורש הכתוב השלישי המכריעה ביניהם, וזהו שורש מחיית עמלק, שהוא בא מחמת פגם המשקולות, שהרי פגם המשקולות כפשוטו היה במה שלא היו המשקולות מכוונים.

וביתר ביאור נראה, שמה שעמלק בא על פגם המשקולות, היינו כאשר כאשר לא מקיימים את דין הא', דבעי שיהו המשקולות שוות, דאם חסר בשווי המשקולות, ממילא חסר בהארה של 'בא הכתוב השלישי ויכריעה ביניהם', וא"כ מתגלה שוב שני כתובין המכחישים זא"ז, שזהו שורש יניקתו של עמלק כמש"נ.

שני כתובין הבאים כאחד שעומדים במציאות בפנ"ע

עיקר הסוגיא בגמ' בקידושין (לה' ע"א), דלחכמים שני כתובין הבאים כאחד אין מלמדין, ולר"י שני כתובים הבאים כאחד מלמדין, אבל שלשה כתובים לכו"ע אין מלמדין. ואחד המידות שהתורה נדרשת בהם, זה במה מצינו, שאם מוצאים דבר במקום אחד אפשר ללמוד ממנו לכל התורה, וקרוב לזה נאמ' ג"כ בדינא דכלל ופרט, שכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על כל הכלל כולו יצא, [ודאי שיש חילוק בין במה מצינו לפרט שיצא מן הכלל, אבל שניהם מאותו בית אב]. ועומק הדבר הוא, שכל דבר המבואר בתורה אינו עומד כמציאות לעצמו, אלא הוא מלמד על הכלל כולו במה מצינו, וכל התורה כולה היא כלל אחד, וכל דבר הנמצא בה מלמד על כולה.

ולפ"ז נראה, ששורש שיטת חכמים ששני כתובין הבאים כאחד אין מלמדין, היינו משום שאם רצתה התורה שנלמד מכך, לא היה צריך לכתוב ב' פעמים, אלא פעם אחת ונמלד בבמה מצינו, ומכך שהתורה בכ"א כפלה, ע"כ שאין ללמוד מכך. ועולה ששני כתובין הבאים כאחד אין מלמדין, מחמת שהם עומדים כמציאות בפנ"ע, והם נבדלים מכל התורה, והשורש לזה, היינו שני כתובין המכחישים זא"ז. ודאי שבעומק אין זה דומה לשני כתובין המכחישים, שהרי שני כתובין הבאים כאחד אין אחד מכחיש השני, אבל מ"מ שניהם אין מלמדין.

ונתבאר לעיל, ששורש יניקתו של עמלק היינו משני כתובין המכחישים, וביתר ביאור, יניקתו משני כתובין הבאים כאחד שאין מלמדין, שדין זה יונק משני כתובין המכחישים זא"ז. אולם בדין שני כתובין המכחישים נאמ' יסוד הדין 'עד שיבא הכתוב השלישי ויכריעה ביניהם', וע"י ההכרעה הם הופכים להיות מלמדין. אמנם בשלשה כתובין הבאים כאחד שאין מלמדין, שם מונח שהכוח השליש אינו מכריעה וגורם לשני הכתובים להפוך למלמדים, אלא גם הוא עצמו אינו מלמד, ועומד כמציאות לעצמו, ובזה מונח העומק הדק בשורש יניקתו של עמלק.

כוחו של עמלק מוכח שני כתובין, ומכוח הכתוב השלישי המכריעה ביניהם, שזה חזקת התורה

ויסוד עמלק, הינו שהוא בבחינת פירוד, והוא בא ברפידים, במקום שרפו ידיהם מן התורה, וידיים מצד התיקון הם בבחינת חיבור, ידיד, שהרי ידיד זהו חיבור יד ויד, 'ורפו ידיהם' כוונת הדבר הוא, שכל יד ויד עומדת כמציאות לעצמה, וכפי המתבאר לעיל, כאשר יש מכריעה בין הידיים, ממילא נעשו בבחינת ידיד, מלשון חיבור, אולם כאשר אין מכריעה ביניהם, כל יד עומדת לעצמה, וכל יד פועל בהיפוך מהיד השניה, יד ימין מקרבת ושמאל דוחה, ולכך אינם מצטרפים, וזהו עומק פירוד הידיים עצמם. ונמצא א"כ ששורש מציאותו של עמלק, הינו פיזור ופירוד, ולכך גם המן בן בנו של עמלק אומר, 'ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים' (אסתר ג' ח'), ומכוח כך הוא מפריד את הד"ת עצמם שלא יכולו להצטרף. וכפי המתבאר לעיל, ההגדרה היא, שהוא מפורר את הד"ת בבחינת שני כתובין הבאים כאחד שאין מלמדין.

ועתה נבאר, מה משמעות הדבר שלשה כתובין הבאים כאחד אין מלמדין. מצד התיקון כשבנ"י באו לקבל את התורה, נאמ' 'בחודש השלישי באו מדבר סיני' (שמות יט' א'), ואומרים חז"ל, שהתורה ניתנה בחודש תליתאי ע"י משה שהוא תליתאי לרחם, והמהר"ל מבאר פעמים רבות, שמצד כך התורה חקוקה וקבועה ומוכרחת במציאות הנבראים, מכוח גדרי החזקה, שניתנה בחודש השלישי, ע"י משה שהוא שלישי לרחם, וזהו ג"כ עומק הדבר בכפה עליהם הר כגיגית, באופן של הכרח, כיון שיש חזקה, וממילא מחויביים בכך. וא"כ מתגלה שהתורה מוכרחת מצד חזקה וקביעותה בעולם.

וממילא נמצא שכוח ההתנגדות של עמלק לתורה, אינו רק ברפו ידיהם מן התורה, שזה ב' הידיים, אלא הוא מתנגד גם לכוח השלישי שיכריעה ביניהם. וכידוע, יד ימין נקראת היד בגדולה, ויד שמאל נקראת היד החזקה, ויש יד שלישית שהיא כנגד גוף האדם, הנקראת יד 'הרמה', מלשון 'רם', ורם זה גימטרייה של עמלק, א"כ נמצא שעמלק מתנגד גם ליד השלישית המכריעה בין היד החזקה ליד הגדולה. וזה השורש במה שעמלק מתנגד לשורש ד"ת, מכיון שקבלת התורה היה בחודש

השלישי ע"י משה שנולד בחודש השלישי, ועמלק ג"כ יונק מהכתוב השלישי, ולכך הוא מתנגד לשורש קביעות התורה.

ומכך נובע שורש הדין ששלשה כתובין הבאים כאחד אין מלמדין, מכיון שמזה שורש יניקתו של עמלק. ומכף שאין מלמדין, עמלק כביכול מגלה שכל התורה כולה ח"ו אינה מלמדת, וזהו כוח ההחכשה למתן תורה מכוח מציאות עמלק, ומכך ג"כ כוחו של המן, שבא לבטל את כל קומת עם ישראל.

ולפי המתבאר, לכך כאשר אסתר ביקשה 'כתבוני לדורות', מתחילה לא רצו לכתובה, מחמת שדשרו את הפסוק 'שלשים ולא רבעים' - דייקא שלש ולא ארבע, שהרי זה שורש יניקתו של עמלק בבחינת 'שלשים' מחמת שלשה כתובין הבאים כאחד שאין מלמדין. וכל המגילה בנויה באופן של שלש, מתחילה זה היה אחשוורוש ושתי והמן, ולאחמ"כ נתחלפה ושתי באסתר, ולבסוף נתחלף ג"כ המן במרדכי, אבל כל הזמן היה בחינה של שלש. ובתחילה השלש היו כוח דקילקול, ולבסוף נעשו השלש כוח מחיית עמלק.

הכרעה בבחינת הכתוב השלישי, והכרעה בבחינת כוח חכמים בתורה בע"פ

עד כאן נתבאר אופן ההכרעה של הכתוב השלישי, והאמת שיש עוד אופן של הכרעה בד"ת, והוא מכוח המסורת של תורה שבע"פ, שמשה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, עד הלכה למשה מסיני שנמסרה לחכמים, ומכוח כך חכמים יכולים להכריעה ג"כ דברים שאינם מפורשים בתורה.

ובעומק הדבר, זה מה שנאמ' 'כתוב זאת זיכרון בספר ושם באזני יהושע', יש הכרעה שהיא בבחינת 'כתוב זאת זיכרון בספר', והיינו הכתוב השלישי, ויש הכרעה אחרת שהיא בבחינה של 'שם באזני יהושע', והיינו הכוח שנמסר לחכמים להכריעה בד"ת הסתומים. ועומק הפגם של עמלק הוא בב' הבחינות הללו, בבחינת שלשה כתובים כמו שנתבאר לעיל, ובבחינת תורה שבע"פ, שבמקום לקרא 'תמחה את זכר

עמלק', קראו תמחה את זכר עמלק', שזה לא נמסר בתורה שבכתב, אלא בתורה שבע"פ. וא"כ עומק מחייתו הוא ג"כ בב' בחינות הללו, המחייבה בבחינת הכתוב השלישי המכריעה ביניהם, והמחייבה בבחינת מה שנמסר תורה בע"פ לחכמים להכירעה את ד"ת הסתומים.

ומגלית אסתר היא סוף תורה שבכתב ותחילת תורה שבע"פ, ויהא מצרפת אותם יחדיו, שהרי יש בה דינים כתורה שבכתב, ויש בה דינים משורש תורה שבע"פ, וכשמצרפים אותם יחד מתגלה דכל דבר הנמצא בתורה שבכתב הוא חוזר ומלמד על הכלל כולו.

ובשורש היניקה השלימה במחיית עמלק, כל פרט ופרט בבריאה מלמד על כל הבריאה כולה. וכל מה ששיך מדרגת 'האין מלמדין', היינו כאשר יש חסרון באחדות תורה שבכתב עם תורה שבע"פ, מכוחו של עמלק שהרי אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק כמבואר בדברי חז"ל, שהרי הוא מעכב את האור השלם של קבלת התורה כמש"נ, וממילא הוא גורם לכל הצמצומים והעלמים הנמצאים בתורה שבכתב, ולכך הם במדרגת 'האין מלמדין', אמנם כאשר ימחה זרעו של עמלק, ויהיה השם שלם והכסא שלם, כל דברי התורה יהיו מלמדים בכל האופנים הקיימים.

וזהו הביאור בדברי חז"ל, 'תורה חדשה מאתי תצא' (ויקרא רבה יג' ג'), אבל עתה 'זאת התורה לא תהא מוחלפת' (מגילה ב' ע"ב), כלומר כוח חכמים לדרוש בתורה, היינו רק לפי מדרגת האי עלמא, אבל לעתיד לבא כשימחה זרעו של עמלק, יתחדש תורה חדשה, מכיון שכל הצמצומים והעלמים מסתלקים, ועי"כ התורה מאירה בכל פניה, ומכל צדדיה, מכל פרט ופרט לכל התורה כולה, וזהו עומק מחיית עמלק בתורה עצמה.

וזהו האור שמתגלה בימי הפורים, מה שנאמ' 'ליהודים הייתה אורה' ודרשינן אורה זו תורה, כלומר נמסר לחכמים האופן של הדרשה מלבד פשוטו של מקרא, ועי"כ מתגלה היפך 'האין מלמדין', אלא אור התורה מאיר בשלימות בלא שום צמצום.